

”Dødens Købmand”

1. Ouverture: Fæ dør, frænder dør

Kor

Alfred Nobel, Alfred Nobel, Alfred Nobel!

”Oscar II”

Det er fremskridtets tid. Videnskabens tid. Teknologiens og velstandens tid. Stivnede grænser vil blive brudt ned. Landene vil forenes. I viden. I velstand. I fællesskab og forståelse. Alfred Nobel er fremskridtets mand, videnskabsmanden, fremtidens mand. Nobel gør Sverige ære!

Kor

Alfred Nobel. Fremskridtets mand, videnskabsmanden, fremtidens mand!

Nobel

Fattigdom, sygdom, hungersnød og krige, kun frugten af uvidenhed! Videnskaben gør verden bedre, gør mennesker mere lykkelige. Alle kan leve i fred.

Ekspllosion høres.

Nobel

Emil! Emil! (ser op) Ascanio Sobrero!

”Ascanio Sobrero”

Hvor er din bror, Nobel? Havde jeg ikke advaret dig. Du vidste at eksperimenter med dynamit er livsfarlige!

Nobel

Emil vidste det også.

”Ascanio Sobrero”

Så du fortsætter med dine eksperimenter? Du bliver ved?

Nobel

Det skylder jeg Emil. Vi var så tæt på. Og så ville vi være rige igen.

”Ascanio Sobrero”

Ser du ikke, at din mor lider?

Nobel

Mor! Mor! Jeg ville aldrig gøre dig ondt.

”Mor”

Det ved jeg min dreng.

Nobel

Du var den, der altid hjalp os. Du bebrejder mig ikke?

”Mor”

Når vi er ulykkelige må vi holde sammen.

Nobel

Vi skal aldrig mere høre Emil le...

”Mor”

Nej, ikke mere høre ham som før.

Kor

Fæ dør, frænder dør. Også du skal dø. Ét ved jeg som aldrig dør, dommen over hver en død.

Nobel

Dommen? Hvad for en dom? Ånderne fra Niflheim! Dødens skyggerige. I har altid forfulgt mig! Slip mig, slip mig.

II. Sct. Petersborg

Kor

Alle vil gøre forretninger med ham! Alle vil have hans dynamit! Han har forretninger i mere end tyve lande. Han bor i Paris, men han er altid på rejse. Og han er altid alene. De kalder ham verdens rigeste vagabond! Nu søger han en sekretær. En af ansøgerne er komtesse! En Bertha von Kinsky!

Nobel

Mine krav er forfærdelige! Perfekte sprog, og fejlfri brug af en Remington

Bertha (von Suttner)

(Det) har jeg forstået

Nobel

Uregelmæssige arbejdstider.

Bertha

... har jeg også forstået.

Nobel

Og De ved, hvad jeg laver

Bertha

... dynamit.

Nobel

Og De ved hvad den bruges til

Bertha

(Det) gør jeg vel!

Nobel

Dynamit sprænger vej gennem Alperne, dynamit bygger bedre veje, større havne, dynamit binder verden sammen.

Bertha

Dynamit bruges vel i krig.

Nobel

Nej, nej, den er alt for farlig!

Bertha

Generalerne plejer at finde en vej. Min far var general, han mente, at fred gør sløv, fred fordærver, fred ødelægger, krigen må redde verden.

Nobel

Min far lavede våben, men jeg vil binde verden sammen.

Bertha

Krig er afskyelig.

Nobel

Krig er forfærdelig! Hvornår kan De begynde?

Bertha

Hvad med nu...?

Nogle dage går.

Nobel

Sct. Petersborg, vi havde alt i Sct. Petersborg. Da jeg var tolv skrev jeg digte på russisk.

Bertha

Russisk er et meget smukt sprog.

Nobel

Nu åbner jeg en fabrik i Sct. Petersborg.

Bertha

Det må betyde meget for Dem.

Nobel

Vil De følge med mig til Sct. Petersborg?

Bertha

Vil jeg følge med Dem til Sct. Petersborg?

Nobel

Vil De følge med mig til Sct. Petersborg?

Bertha

Hvad kunne jeg hjælpe Dem med i Sct. Petersborg?

Nobel

De og jeg kan skabe noget godt i Sct. Petersborg.

Bertha

Jeg er så glad for at være Deres sekretær. Mit hjerte er givet til en anden.

Nobel

Hvorfor er De så her?

Bertha

Vi kan ikke gifte os, han er ung, og jeg har ingen penge.

Nobel

Men jeg kan give Dem velstand. Jeg kan give Dem det liv, De fortjener.

Bertha

Det kan jeg ikke.

Nobel (alene)

Hvorfor kan hun ikke det? Og hvad vil hun med en yngre mand? Hvorfor skal jeg være alene? Alle vil tale med mig, men jeg har ingen venner. Jeg fryser, jeg er syg, jeg er ensom.

III. Grumble Bear

Nobel

Jeg kommer til dig, så hurtigt jeg kan!

Kor

Han har fået en elskerinde, Hun hedder Sofie. En blosterpige, han har truffet i Wien. Han har installeret hende på et badested ved Rivieraen.

Nobel

Mine tanker flyver til dig, jeg kommer så hurtigt, jeg kan.

Sofie

Han kommer så hurtigt han kan.

Nobel

Tak for dit brev. Men jeg er nødt til at være i Paris.

Sofie

Du er nødt til...

Nobel

Dagen lang plaget med forhandlinger.

Sofie

Nåh... nåh...

Nobel

Jeg har en sådan hovedpine, at jeg næsten ikke kan se til at skrive...

Sofie

Grumble bear! Stakkels Grumble Bear. Du var så glad, sidst vi sås. Din Sofie sender dig varme kys.

Nobel

Åh, du bobler af glæde, men af og til tror jeg, at din hund Bella er mere fornuftig end du selv!

Sofie

Åh, lille Grumble Bear.

Nobel

Forhåbentlig har jeg det bedre i morgen. Mein liebes, kleines Kind. Min eneste glæde.

Sofie

Dein liebes, kleines Kind...

Nobel

Mine tanker flyver til dig, gid jeg kunne gøre det samme. Igen alene i Paris, omgivet af tjenestefolk! Den evindelige hovedpine, smerter i brystet, åndenød.

Sofie.

Grumble bear. Jeg kan komme til dig og passe og pleje dig.

Nobel

Det passer sig ikke!

Sofie

Hvorfor? hvorfor?

Storebroderen Ludvig Nobel viser sig.

”Ludvig”

Din veninde Sofie er et charmerende lille bekendtskab.

Nobel

Hun er den eneste glæde, jeg har.

”Ludvig”

Mor skulle have truffet hende i Stockholm?

Nobel

Sofie blev for syg til at rejse.

”Ludvig”

Det var måske også det bedste. Du skal ikke se hende mere. Du må ikke sætte alt over styr! Din respektabilitet! Dit omdømme! Du kan jo kun finde den ægte, den virkelige lykke sammen med en respektabel kvinde af god familie. Alfred! Ødelæg nu ikke dit eget liv!

Sofie

Du skriver, at du savner mig. Hvorfor passer det sig så ikke?

Nobel

Det passer sig ikke!

Sofie

Hvis du nogensinde skal blive lykkelig. Så er det sammen med mig!

IV. Fredsbevægelsen

Nobel

Efter syv år... Hvad skylder jeg æren? Ønsker baronessen en favørpris på dynamit?

Bertha

Nej, nej. Der er sket noget vigtigt her i Paris! Alle er bange for en ny krig med Tyskland. En fredsbevægelse vokser frem.

Nobel

Det har jeg hørt om.

Bertha

Fred ved at få status i verden. Tænk, hvis verdenshistorien kunne blive fortællingerne om fred. Men så længe der er våben vil der være krig! Jeg håber på Deres hjælp...

Nobel

Jeg forstår ikke helt, hvad De mener...

Bertha

Jeg vil oprette en afdeling af fredsbevægelsen i Østrig. Jeg håber på Deres... Hvis De stadig mener, at krig er forfærdelig, krig er afskyelig...

Nobel

Det gør jeg! Og jeg vil gerne støtte, men jeg kan ikke træde offentligt frem. Jeg kan kun støtte Dem økonomisk.

Bertha

Jeg er glad for al den støtte, jeg kan få, der er ingen større sag. Og det bliver svært.

Nobel

De blev gift med baron Suttner...

Bertha

Vi måtte løbe væk i nattens mulm og mørke, men vores veje var fyldt med blomster. Vi havde hinanden.

Nobel

Jeg misunder Dem.

Bertha

Jeg har hørt om en Madame Nobel...

Nobel

Hun findes ikke!

V. Hvorfor lærer du ikke sprog?

Nobel

Hvorfor lærer du ikke sprog? Hvorfor læser du ikke de bøger, jeg sender dig?

Sofie

Hvis du ikke er tilfreds med mig, tager jeg hjem til min familie i Wien. De elsker mig, som jeg er.

Nobel

Arrh, din familie, de udnytter mig. Din far, hans overstrømmende, taknemmelige breve! Bare han får penge, penge, penge til sig selv og din søster Olga!

Sofie

Min søster, min søster, som du glor langt efter, Tror du ikke, jeg har øjne i hovedet?

Nobel

Sofie, Sofie!!

Sofie

Din familie vil skille os ad. Jeg er ikke fin nok! Ikke fin nok til dig, ikke fin nok til Ludvig, ikke fin nok... til din gamle, forstokkede mor!

Nobel

Min mor elsker mig! Min mor udnytter mig ikke, min mor er den eneste, der virkelig holder af mig!

VI. Røgfrit krudt

Kor

De siger, han sender store beløb til baronesse von Suttner. Det har jeg også hørt! De siger, at det er til hendes sag, det er det vel...

Bertha

Jeg takker Dem igen for et generøst bidrag, det betyder meget for vores sag

Nobel

Kære baronesse og veninde, det er mig en glæde, at kunne hjælpe.

Bertha

Af og til spørger jeg mig selv, om De virkelig tror på freden. Eller om det bare er for min skyld.

Nobel

Deres venskab får mig til at spørge mig selv, hvem jeg egentlig er.

Bertha

De er stadig en gåde for mig. De arbejder for det franske militær.

Nobel

Det er så meget sagt.

Berthe

Men...

Nobel

De har bedt mig om en opskrift på røgfrit krudt. Alle vil have røgfrit krudt.

Bertha

Hvorfor?

Nobel

Røgen røber, hvor soldaten er.

Bertha

Så skal det altså bruges i krig! Jeg forstår Dem ikke!

VII. Hvorfor skriver han aldrig?

Sofie

Hvorfor skriver han aldrig, han elsker mig? Han ved ikke, hvad han vil. Han tør ikke noget. Han har et hjerte af sten! Han kan ikke elske nogen. Han har fået malet et stort portræt af mig, han har mig på sin væg. Hvorfor skriver han så aldrig, at han elsker mig? Han har et hjerte af sten. Han kan ikke elske nogen.

VIII. Dødens Købmand er død

Kor

Dødens købmand er død! Alfred Nobel, Dødens Købmand er død. Han blev stenrig på at opfinde stoffer, der kan dræbe flere, der kan dræbe hurtigere end nogensinde før. Dødens købmand er død.

”Le Figaros” chefredaktør”

Vi beklager, vi forvekslede Dem med Deres netop afdøde bror Ludvig Nobel...

Nobel
Nå, dog!

”Le Figaros chefredaktør”
Men vi beklager ikke, hvad vi skrev...

Nobel
Hvad gør De ikke? ”Dødens købmand”!! Jeg dræber ikke nogen!

”Le Figaros chefredaktør”
Dynamit er det farligste sprængstof, som nogensinde har eksisteret.

Nobel
Dynamit sprænger vej gennem Alperne. Dynamitten bygger bedre veje, større havne. Jeg er ikke ansvarlig for misbrug.

”Le Figaros” chefredaktør”
De producerer også våben...

Nobel
En meget lille del af min produktion.

”Le Figaros chefredaktør”
De fralægger Dem ansvaret, og De lyver for Dem selv.

Nobel (alene)
”Dødens købmand” er død!”. Man vil glæde sig, når jeg dør. Jeg som altid, altid har arbejdet for en bedre verden. Hvordan skal jeg kunne fortsætte? Hvordan skal jeg kunne tro på retfærdighed?

Kor
Alfred Nobel. Dødens købmand er død.

IX. Ned med våbnene

Kor
Bertha von Suttner har skrevet en roman om en kvindeskæbne. ”Ned med våbnene”!! Alle taler om den. Nu er hun mere berømt end han.

Nobel
Kære baronesse og veninde. Et beundringsværdigt mesterværk, en fremragende roman! Deres idealisme burde være et ideal for hele verden, men De er blevet meget sikker på Dem selv.

Bertha
En kvinde der tvivler på sig selv, er der ingen, der lytter til.

Nobel
Kære baronesse og veninde! De har udrettet meget. De er på alles læber.

Bertha

Jeg kan sige, hvad en kvinde, hustru og en mor tænker, når hendes mand eller søn skal være soldat i en af de meningsløse krige.

Nobel

Der er mænd, der tænker det samme som De.

Bertha

De tør ikke stå ved det! En mand skal dø for sit fædreland! Drengene skal lege med tinsoldater, som slås. Tænk, hvis de legede sygeplejere på et feltlazaret med blod, lemlæstelse, blinde og krøblinge.

Nobel

Våben kan også skabe fred.

Bertha

Hvad mener De?

Nobel

Romerriget var så stærkt, at ingen i 200 år turde gøre oprør.

Bertha

Hvad er det De siger?!

Nobel

”Ned med våbnene”. Hvorfor ikke Ned med fattigdom, ned med undertrykkelse og uretfærdighed.

Bertha

De er meget forandret.

Nobel

Det er fordi jeg er blevet et spøgelse! Huuuh! Jeg er... ”Dødens døde købmand”! Jeg er blevet hovedrig! Fordi jeg sælger død og ødelæggelse! Skriver Le Figaro!

Bertha

Og jeg bliver kaldt ”røde Bertha, ”fredsfurien”, man skal ikke tage sig af, hvad aviser skriver.

Nobel

Det gør jeg altså! Jeg bare jeg kunne lave et våben, et våben, der var så ødelæggende, at krig vil blive umulig!

Bertha

Det mener De ikke, ikke endnu et våben!

Nobel

Hvis krig bliver umulig, kan der blive fred. Måske kan mine våben slutte krigene før Deres kongresser!

Bertha

De skal passe på Dem selv. Jeg kender Dem ikke mere.

X. Jeg venter barn

Nobel

Min kære lille veninde. Du har vel glemt alt om mig?

Sofie

Nej, nej, stakkels Grumble Bear

Nobel

Alle vender sig mod mig, fordi jeg har en lille produktion af våben.

Sofie

Man skal have våben, det har de andre også. Er du trist, fordi de er så sure? Fordi du laver en lillebittebitte smule våben? Der er noget jeg skal sige. Jeg venter et barn.

Nobel

... et barn!

Sofie

... med en ung officer. Et barn, jeg har brug for en, jeg kan elske.

Nobel

... et barn! Dit utaknemmelige skarn!!

Sofie

Du vil aldrig gifte dig med mig.

Nobel

Utaknemmelige skarn!

Sofie

Du vil aldrig have mit barn. Jeg vil have mit barn. Jeg vil have mit barn! Jeg troede, at jeg kunne regne med dig, har du glemt, hvad du lovede mig?

Nobel

Nej, nej. Dit utaknemmelige skarn!

XI. Man siger, at nu bliver der krig

Kor

Man siger, at nu bliver der krig, nu tager de våbnene op. De kæmper om råstoffer, kul og olie, kolonier. Tyskland skal kæmpe mod Rusland og Frankrig. England må besætte Afghanistan. Nu tager de våbnene op.

Nobel

Hvem er De?

”Fransk officer”

Officer i det franske efterretningsvæsen. De har solgt Deres opskrift på røgfrit krudt til Italien...

Nobel

Den franske regering ville ikke have min opskrift.

”Fransk officer”

De nægter altså ikke, at De har solgt Deres opskrift på røgfrit krudt til Italien. De bliver anklaget for højforræderi, hvis De ikke forlader Frankrig.

Nobel (alene)

Højforræderi. Magtkampe og mistro! Hvad er der dog sket? Jeg tror ikke længere på noget som helst.

XII. Mor

Tale: Deres mor er død. 84 år gammel sov Andriette Ahlsell Nobel fredeligt ind i sin villa i Stockholm. Æret være hendes minde!

Nobel

Far gik fallit og forlod os. Mor kæmpede for os. Mor tænkte altid på andre, før hun tænkte på sig selv! Vi var fattige, vi sultede. Kun juleaften var der mad nok. Jeg gik på gaden, solgte tændstikker. Jeg frøs og frøs. Men mor trøstede os! Mor er den eneste jeg nogensinde har elsket. Mor er den eneste, der virkelig kendte mig. Mor!

XIII. Stakkels rige mand!

Kor

Dybt ulykkelig og fordrevet måtte han flygte som en tyv om natten. Stakkels rige mand, stakkels gamle mand, stakkels trætte mand.

Tale: Da han var ung, ville han være forfatter. Nu skriver han på en tragedie, om en ung pige, der myrdede sin far i 1599. *Beatrice Centi*, hun var kun 22 år, og hendes far, fyrsten havde mishandlet sine koner og misbrugt sine børn. Det lyder modbydeligt.

Kor

Han sidder med våde klæder om hovedet og arbejder dag og nat, som gjaldt det livet.

Bertha

Tak for endnu et bidrag til fredsbevægelsen. Men De har lavet en våbenfabrik i Bofors.

Nobel

Sverige er et fattigt land. Vi må kunne forsvare os.

Bertha

Deres tragedie ”Nemesis” skal være fuld af pessimisme og undergangsstemning.

Nobel

Den er fuld af tvivl og håb.

Bertha

Vist mere tvivl end håb.

Nobel

Jeg har skrevet fortællerens monolog til Dem.

Bertha

Den vil jeg gerne høre.

Nobel

De får den, når jeg er død. Jeg er træt, jeg fryser, men De er fuld af liv.

Bertha

Min mand er forelsket i min niece.

Nobel

Det gør mig ondt.

Bertha (alene)

Udnytter jeg ham? Sælger jeg aflad som en katolsk pater, der aldrig hører efter, rager til sig og giver syndsforladelse? Hvorfor fortalte jeg ham, at min mand er forelsket i en anden? Hvad troede jeg, at han ville svare? Og hvorfor tænker jeg på det?

XIV. Nemesis

”Husholderske”

Det anstår sig måske ikke for en husholderske. Men hvorfor skriver De om noget, som er så uhyggeligt? Og skete for så længe siden?

Nobel

Jeg vil finde ud af, hvad der er galt med mennesker.

”Husholderske”

De skulle hellere passe på Deres helbred.

Nobel

Tror De, at mennesket kan hæve sig fra sin dyriskhed, ikke bare en stund, men når det virkelig brænder på?

”Husholderske”

Ja, med den rigtige opdragelse.

Nobel (alene)

Eksisterer det gode som andet end tynd sminke? Jeg så Sofie for mig, da jeg skrev Cencis monolog.

Sofie (fyrst Cenci)

Jeg tvivler ikke på Gud. Hvem skulle ellers have skabt det hele? Men i naturens store spil er der ingen medlidenhed. Ingen belønning for dyd. Ingen straf for forbrydelser. Guds belønning går til den stærkeste!

Nobel

'Fortælleren' er hende, jeg aldrig kunne glemme, hun blev håbet i mit liv.

Bertha (Fortællerens monolog)

Et glimt af lys viser sig i Europas forfærdelige mørke. En bedre tankegang vinder frem. Den vil bringe håb til en vildført og lemlæstet verden. Vi kan være stolte...

Nobel

Ja, ja, ja. Gid, det var så vel! Engang troede jeg på det, på videnskaben, på kunsten, på fremskridtet...

XV. Testamente

Nobel (alene)

Her er ingen. Jeg har ingen. Jeg dør, som jeg frygtede, kun omgivet af betalte tjenestefolk.

Kor

Også du skal dø. Fæ dør, frænder dør. Også du skal dø

Nobel

I som kommer fra dødens skyggerige. Sig mig, véd I om godheden findes? Ved I om godheden findes blandt mennesker?

Kor

... også du skal dø...

Nobel

Kan jeg håbe på det? Kan jeg tro på det? Skriv ikke min biografi. Det eneste triste ved min død er, at jeg intet ved, ligesom dengang jeg solgte tændstikker på gaden i Stockholm. Jeg frøs, nu fryser jeg igen, for sidste gang.

Kor

Ét ved jeg, som aldrig dør, dommen over hver en død.

Tale: Begravelsen var den største begivenhed i Stockholm i mange år. Men testamentet sendte chockbølger gennem samfundet. En masse priser, men kun til videnskabsmænd og kunstnere! Især Fredsprisen var en stor skuffelse for kongen. Er det andet end dagdrømme og blændværk, påvirket af fredsfantaster og især af kvinder?!

Kor

Troen på fremskridt. Lys i Europa. Kan freden vindes? Fred.